

Delft-Oost

Auteurs: Cock Hazeu en Peter Kuiper

Vrijenbanse route

Vroeger was 'Delft' de oude stad binnen de poorten en wallen. Aan de oostkant van Delft lag de grote plattelandsgemeente Vrijenban, het gebied waar nu o.a. de Hertenkamp en de Delftse Hout liggen, en de nieuwe wijk Emerald en nog veel meer. Vrijenban = oorspronkelijk: vrij van de ban; oftewel: het recht van de stad (Delft) geldt hier niet. De gemeente Vrijenban werd in 1921 opgeheven zodat Delft kon gaan groeien. Deze Vrijenbanse wandelroute laat zien dat je (nog steeds) prachtig kan wandelen aan de oostkant van Delft.

Routebeschrijving

1. Deze rondwandeling begint bij NS-station Delft. Als je in het station op BG-niveau bent gekomen en uitgecheckt, draai je naar rechts en verlaat je voor je het station; voor je ligt het busstation. LA langs het station lopen en bij de eerste voetgangersbrug aan je rechterhand deze over; steek vervolgens trambaan en weg over. Rechtdoor de Poppesteeg in. Aan het eind bij de gracht LA (Oude Delft) en daarna RA bruggetje over. Rechtdoor de Nickersteeg in. Aan het eind RA, Koornmarkt, en over de eerste voetgangersbrug aan linkerhand. LA de gracht volgen. Na nr. 32 RA de steeg in (Molstraat). Aan het eind van de steeg LA, Brabantse Turfmarkt, steeds RD tot je op de Markt komt. Deze schuin naar rechts oversteken naar de Oude Manhuissteeg. Aan eind RA, Voldersgracht en eerste LA Vrouw Juttenland. De tweede brug aan je rechterhand over en RD (Doelenplein) en door onderdoorgang (aan je rechterhand is Filmhuis Lumen). Je bent nu in de Doelentuin. (*Kijkpunt A*)
2. Na de onderdoorgang LA. Verlaat het park en loop RD tussen de twee moderne woningblokken de smalle straat, Schuttersveld, in. Aan het eind LA en voor het appartementengebouw het pad RA. Aan het eind van het pad RA (Doelenstraat). Eerste straat LA, Paardenmarkt. Eerste straat LA, Van der Mastenstraat; let op de hofjeswoningen aan je rechterhand. (*Kijkpunt B*) Aan het eind RA, Verwersdijk, RD bruggetje over en LA en direct weer RA, Geerboogerd. Steeds rechtdoor (route slingert) tot je tussen twee woningblokken door bij een brede groenzone komt. Hier LA, Koningsplein. Bij de kruising RA, voetpad gaat met boog naar rechts. Aan eind weg oversteken en naar links doorlopen richting verkeerslichten. Net voorbij de verkeerslichten rechts het oude gemeentehuis van Vrijenban. Hierna weer teruglopen en dan LA, langs de twee gele houten garages. Bij nr. 25 de weg oversteken en over grindpad plantsoen in. Eerste LA. (*Kijkpunt C*) Blijf het voetpad bovenlangs volgen; je loopt langs het 1940-45 Gedenk-monument; aan het eind loopt het pad schuin naar beneden en steek je de weg over en neem je links de fietsbrug over het Rijn-Schiekanaal.

3. Aan de overkant RD, Aan 't Verlaat. Neem het gravelpad langs de vaart. Steek de Sint Jorisweg over en blijf de vaart volgen tot aan het sluisje en neem hier bruggetje RA. Gravelpad naar links onder het viaduct (van de A13) door. Na het viaduct links aanhouden, fietspad op. Na de fietsbrug aan linkerhand buigt het pad naar rechts. Weg oversteken en rechtdoor voetpad. Direct LA (voetpad loopt kort parallel aan de weg) en dan rechtsaf. Verderop rechts aanhouden. Blijf pad (aan je rechterhand eerst uitspanning Knus en dan water) volgen. Na paaltje '550' LA. RD fietspad oversteken. Pad buigt naar rechts, na een bankje LA langs het water van de Grote Plas. (*Kijkpunt D*) Aan het eind bij een grote boom aan je rechterhand RA pad vervolgen. Verderop aan je rechterhand een toiletgebouwtje. RD, afslagen negeren. Je blijft langs de Plas lopen (*Kijkpunt E*), steek verderop fietspad over en RA wandelpad vervolgen. Nogmaals fietspad oversteken en pad vervolgen. Pad buigt naar rechts en na de bocht naar links. Je komt over een bruggetje en buigt naar rechts. Zijpaden negeren en nog een bruggetje over.
4. Je bent de Delftse Hout uit. Vóór je ligt een heuse vogeloase! Ga hier LA de asphaltweg op (Korftlaan). Aan het eind RA. (*Kijkpunt F*) Neem het gravelpad parallel aan de weg (Noordeindseweg), klein stukje loop je over de weg (en als je even doorloopt, is aan je L-hand Uylenburgh/Du Midi een mooie aanlegplek), en bij het bord Klein Delfgauw (*Kijkpunt G*) RA het erfpad op (er geldt hier recht van overpad, want dit is een oud kerkenpad). Door het hek pad vervolgen door het weiland. Aan het eind van het pad LA, asphaltpad; iets verderop loop je nu aan de achterkant van Ikea. (*Kijkpunten H en I*) Steeds RD (aan je rechterhand passeer je begraafplaats en crematorium Iepenhof) tot aan een drukke weg, Delfgauwseweg, LA en daarna bij verkeerslichten RA weg en de vaart oversteken. Je loopt nu aan de rechterkant de Laan der Zeven Linden in. (*Kijkpunt J*) Na nr. 21 LA; steek de weg over (zebrapad) en loop Pauwmolen in. Bij klein plantsoen/kinderspeelplaats aan je rechterhand RA, Böckelhove. Steeds rechtdoor en bruggetje over. Direct na bruggetje RA.
5. Loop links om het winkelcentrum. Wanneer je aan de overkant links Sporthal Emerald ziet, LA weg oversteken en RD fiets/voetpad (Stuiverpad) op. Het pad gaat over in de Molenaarstraat en buigt naar rechts. Steeds RD, Slagturverstraat, ook waar de weg naar rechts gaat. Aan het eind, Hoefsmidstraat, naar rechts en meteen naar links gravelpad naar water, rechts aanhouden (het water aan je linkerhand). Steek een fietspad en verderop de weg over, gravelpad blijven volgen. Waar het gravelpad uitkomt op fietspad RA en direct weer LA, tunnel onder de A13 door.
6. Na de tunnel direct RA. Einde pad rechtdoor, Jan de Oudeweg. Na water aan je linkerhand LA Koningin Emmalaan in; die helemaal uitlopen, weg oversteken, even naar links en dan rechts gravelpad. Aan je rechterhand begraafplaats Jaffa en aan je linkerhand water (en aan de overkant de TU-Bibliotheek en verderop de Aula). Aan het eind RA, en ter hoogte van de ingang van de begraafplaats LA de bus/trambaan, weg en fietspad oversteken en rechts van het water de Prins Bernhardlaan in. Aan het eind RA Julianalaan in. Eerste straat LA Maerten Trompstraat. Steeds RD, Mijnbouwstraat oversteken tot je bij een kinderspeelplaats komt. Met slinger links om speelplaats en voetpad, Bauxietpad, volgen. Aan het eind links en direct weer rechtsaf.
7. Over de fietsbrug en daarna direct RA, Gashouderpad (kanaal aan je rechterhand houden). RD onder de Sint Sebastiaansbrug door. Weg gaat naar links en dan naar rechts, weg RD (Nieuwelaan, *Kijkpunt K*). Rechtdoor (negeer fietsbrug rechts), ga witte ophaalbrug over en onder de Oostpoort door. Na de Oostpoort LA, Zuidergracht, langs woonboten. Aan eind weg, Kruisstraat, oversteken en rechtdoor langs de winkels naar

het Bastiaansplein . (*Kijkpunt L*) Plein rechtdoor oversteken en doorlopen; aan je rechterhand passeer je de bibliotheek met de opvallende naam 'Open' en links het theater 'In de Veste'. RD tot gracht, RA en dan LA de brug over, direct LA en daarna RA, Breestraat in. Rechtdoor over twee bruggen en aan eind Oude Delft, RD de Barbarasteeg in. Aan het eind van de steeg zie je voor je het station van Delft; het begin- en eindpunt van de wandeling.

Achtergrondinformatie

A: De Doelentuin

De verzameling van een stuk of vijftien mooie oude bomen (platanen en kastanjes) vormen samen: De Doelentuin. Het stadsparkje is zo genoemd omdat het gebied ooit exercitieterrein was in de tijd dat de Hollandse steden nog eigen milities hadden; kortom de tijd van 'De Zeven Provinciën'. De Doelentuin is in de jaren negentig ontworpen en opgeknapt. Het park is onderdeel van een groter project voor herontwikkeling van dit deel van de binnenstad. Een ander onderdeel daarvan was om, op basis van 'eigenbouw', fraaie en gevarieerde architectuur te ontwikkelen in dit oostelijke deel van de oude binnenstad.

B: Het Hofje van Gratie

Hofjes in de Nederlandse steden dateren uit de periode van de veertiende tot en met de achttiende eeuw. Ze ontstonden uit liefdadigheid: rijke mensen of particuliere stichtingen stichtten de hofjes, bedoeld voor bewoning door armlastige ouderen. Ook toen al waren dat meestal verweduwd vrouwen. Ze kregen zo'n huisje gratis of voor weinig. Daarvoor moesten ze zich uiteraard wel aan de woon- en leefregels houden; daar zagen de regenten streng op toe. Zo moesten de bewoners minstens vijftig jaar oud zijn, mochten geen kinderen of anderen laten inwonen, en nacht gasten of slapers waren ook taboe. Rust en orde moesten er heersen.

Delft heeft zeven van zulke hofjes gekend, waarvan er vier overgebleven zijn: het Hofje van Pauw aan de Paardenmarkt (vlakbij), het Klauwshofje aan de Oranje Plantage, het Hofje van Almonde aan het Bagijnhof, en dit Hofje van Gratie in de Van der Mastenstraat. Op een andere plek had de stichter - toenmalig burgemeester Pieter Sasbout - in 1575 al een voorloper gesticht. Het Hofje van Gratie hier is rond 1660 gebouwd. Dit - oostelijke - deel van de binnenstad was op 12 oktober 1654 door 'De Delftse Donderslag' (een enorme ontploffing van het Kruithuis en daarop volgende stadsbrand) verwoest; er was dus ruimte ontstaan voor nieuwe ontwikkeling.

Het Hofje is aan het begin van deze eeuw weer eens goed opgeknapt en gevelstenen zijn fraai gerestaureerd; er wordt met plezier gewoond, maar niet langer door armlastige bejaarden. Gelukkig zit het met de rust en orde nog steeds wel goed.

C: De Nieuwe Plantage

In de negentiende eeuw werd de Schie-Vlietverbinding tussen Rotterdam, via Delft naar Leiden steeds belangrijker, en de schepen groter. Het traject langs de Delftse binnenstad voldeed niet langer, en aan de oostelijke buitenkant van de stad kwam in 1893 het huidige Schie-kanaal gereed. Vervolgens kwamen hier aan de Nieuwe Plantage de deftige herenhuizen tot stand, die aan de achterzijde met diepe tuinen grenzen aan het nieuwe Schiekanaal. Landschapsarchitect Poortman ontwierp in 1894, in Engelse

landschapstijl, het plantsoen van de Nieuwe Plantage. In het plantsoen staat het verzetsmonument van Delft; jaarlijks vindt hier op 4 mei dodenherdenking plaats. Een groot deel van de buurt heeft de status van beschermd stadsgezicht. Door de verlegging van de Schie ontstond hier ook het Wallerpark, nu een ruig parkbos naast de oprit van de Reineveldbrug. Het is in privé-handen.

Naast die Reineveldbrug staat ook het voormalige gemeentehuis van Vrijenban, nu in gebruik als kantoorvilla van een ICT-bedrijf. Tegenover het oude gemeentehuis, aan de achterkant van het Kalverbos, naast de Lepelbrug, staat de voormalige politiepost van Vrijenban.

D: De Delftse Hout en de Grote Plas

Na de oorlog kwam het denken over nieuwe recreatiegebieden voor de groeiende stedelijke bevolking weer op gang. Het duurde tot de tweede helft van de jaren zestig voordat de Delftse Hout ontwikkeld werd. Het begon met de aanleg van een openluchtzwembad (Aan 't Korft), dat inmiddels al weer lang gesloten is en nu als camping in gebruik is. Kern van de Delftse Hout is de Grote Plas, met eromheen speelweides en strandjes. In het hele gebied zijn aparte wandel-, fiets- en ruiterspaden aangebracht, zodat iedereen het er ongestoord naar z'n zin kan hebben.

E: De waterkwaliteitswerkzaamheden aan de Grote Plas

De Grote Plas van de Delftse Hout is populair zwemwater, maar tegenwoordig ontwikkelt zich 's zomers bij warm weer makkelijk blauwalg (die geen alg is, maar een bacterie) in het water - dat is niet fijn voor zwemmers. Daarom hebben het Hoogheemraadschap Delfland en de Gemeente Delft in 2018 maatregelen genomen om de kwaliteit van het water te verbeteren. Om schoner water te krijgen, is in ieder geval van belang om de doorstroming ervan te verbeteren. Verder is een innovatief onderdeel van de maatregelen de aanleg van een zone met drijvend groen, die moet leiden tot meer natuurlijke filtering van het water.

F: De Bieslandse molen(stomp)

Van de Bieslandse molen (de molen behorend bij de Bieslandse Benedenpolder, ook wel genoemd: de halve molen van Delfgauw) is in 1931 het bovenste gedeelte gesloopt toen de molen verbouwd werd tot dieselgemaal. Je ziet dus een molenstomp, ingericht als woonhuis, en een mooie tuin eromheen met een weids uitzicht op een laaggelegen veenweidepolder. De molen is van oorsprong een 'vijzelmolen': een vijzel (of 'wormschroef') schroeft het water omhoog. De molen is gebouwd in 1778 ten behoeve van de drooglegging van dit gedeelte van de Bieslandse Polder, waar in de late middeleeuwen turf was gestoken.

G: Klein Delfgauw en Vrijenban

De paar boerderijen en huizen die hier staan, op de grens van Delft en de buurgemeente Pijnacker-Nootdorp, heten terecht 'Klein Delfgauw'. Het grotere dorpje Delfgauw ligt een kilometer zuidelijker, als je hier de Noordeindseweg zou vervolgen. Klein Delfgauw ligt in de Bieslandse Polder. In de Franse tijd, en iets daarvoor en daarna, is 'Biesland' een 'ambachtsheerlijkheid' geweest en later zelfs korte tijd een zelfstandig gemeente. In 1833 is die minigemeente opgegaan in de gemeente Vrijenban, die het oostelijke buitengebied rondom Delft vormde. De naam 'Vrijenban' betekent: vrije ban, oftewel niet onder het

rechtsgebied (in casu: van Delft) vallend. Vrijenban was een uitgebreide gemeente, waarvan het voormalige raadhuis nog steeds bestaat: de grote villa bij de Trambrug (ook wel: Reineveldbrug), nu tegen het centrum van Delft gelegen, vlakbij de Schie. Ook die gemeente Vrijenban is - na jarenlang ijveren door Delft! - al lang en breed opgeheven: in 1921 werd het al enigszins verstedelijkte deel van het grondgebied aan Delft toegevoegd en het agrarische deel aan Pijnacker.

H: Ikea Delft

Het Zweedse Ikea-concern heeft sinds 1992 ook een vestiging in Delft, vlakbij de snelwegafslag Delft-centrum. Bijzonder aan de Delftse vestiging is dat je er niet alleen alle bekende zelfbouw- en andere meubeltjes en toebehoren kan kopen, maar het is sinds 2008 ook de wereldwijde opleidingsplek voor Ikea-franchisehouders en -managers. Je vindt op deze vestiging dus ook het zogenaamde Ikea Concept Center, met daarbinnen een 'College'.

I: De voormalige vuilstort

Het groengebied waarin je hier wandelt ligt opvallend (gemiddeld vier meter) hoger dan de polderomgeving. Dat komt omdat het is gelegen op de voormalige Delftse vuilstortplaats, die zo'n veertig jaar geleden werd afgesloten en toegedekt. Het geaccidenteerde terrein is omsloten door een brede singel. De voormalige vuilstort is nu dus een - rustige - openbare ruimte en ingericht als park.

J: De Delfgauwse Vinex-wijk Emerald

Eind jaren negentig vond aan de zuidwestkant van Delfgauw de ontwikkeling van de Vinex-wijk Emerald plaats. De wijk bestaat uit enkele duizenden huizen in een voormalig glastuinbouwgebied, direct tegen de A13 gelegen. Emerald is in omvang vele malen groter dan de oude kern van Delfgauw van enkele honderden huizen. De komst van Emerald wordt dan ook niet gezien als een uitbreiding van het bestaande dorp, maar als een stadswijk met een meer regionale oriëntatie, gericht op de A13 en Delft. In het ontwerp van de wijk is bewust de keuze gemaakt om geen relatie tussen Emerald en 'oud' Delfgauw aan te brengen. Emerald ligt met de rug naar het oude dorp toe en heeft een kern van eigen voorzieningen (scholen, een sporthal en een winkelcentrum), waarvan ook de inwoners van Delfgauw profiteren.

K: Studentenroeivereniging Laga

Hier in het monumentale pand aan de Nieuwelaan 53 is sinds 1926 studentenroeivereniging Laga gevestigd. Laga verwijst naar de Noorse godin van stromen en meren. D.S.R.V. Laga is in 1876 opgericht als ondervereniging van het Delftse Studenten Corps. Tegenwoordig kunnen alle studenten uit Delft en omgeving er terecht. Dagelijks wordt hier hard getraind voor het roeiseizoen.

Het clubgebouw is sinds 2000 een Rijksmonument. In de jaren negentig is er een modern ogende werkplaats - betegeld met wit en gekleurd keramiek - tegen het oorspronkelijke gebouw aangebouwd.

Laga gaat hier overigens weg; over een paar jaar krijgt de roeivereniging een groter botenhuis op een meer geschikte locatie aan de Schie.

L: Winkelcentrum In de Veste

Het winkelcentrum In de Veste is onderdeel van het Zuidpoortgebied van de Delftse binnenstad. Vroeger waren hier lange straten met kleine arbeiderswoningen. Na de oorlog lag het gebied er niet best bij: de woningen waren niet meer van deze tijd, en er waren diverse krotwoningen ontstaan die onbewoonbaar werden verklaard. De kleine buurtwinkeltjes hadden onvoldoende klandizie meer. In 1956 kwam de gemeente met het 'Komplan': een Structuurplan om dit deel van de binnenstad opnieuw te ontwikkelen. Er bestonden toen nog zeer andere ideeën over verkeer en stedelijkheid: in het Komplan zou een brede autoweg oost-west vanuit Pijnacker door de binnenstad zo ongeveer op de Markt uitkomen! (Op de Markt mochten in die tijd nog auto's parkeren.) De overgedimensioneerde Sebastiaansbrug (in 2019 gesloopt; de nieuwe brug is van 2020) was daar nog decennialang een overblijfsel van.

Later kwam het bestemmingsplan 'In de Veste' en was die verkeersdoorsteek van de baan. Het oudste deel van winkel-, woon- en uitgaansgebied In de Veste is nu meer dan veertig jaar oud. Een andere abrupte breuk met het eerdere Komplan is dat de oude stratenstructuur gehandhaafd is gebleven. In 1995 is in dit gebied ook Theater de Veste gebouwd - een aardig stadstheater met een grote en een kleine zaal. Meer recent zijn in het Zuidpoortgebied nog enkele grootschalige appartementengebouwen neergezet, en twee nieuwe stadspaleizen gerealiseerd: het Bastiaansplein en het Vesteplein.

Deze stadswandeling maakt deel uit van de serie 'Tien keer Delft; urban walking op z'n best!' van wandelauteurs Cock Hazeu en Peter Kuiper. In 2019 verscheen bij uitgeverij Gegarandeerd Onregelmatig al 'Wandelen in Delfland', met wandelingen in het ommeland van Delft. Ze hebben nog twee wandelgidsen uitgegeven bij Uitgeverij Gegarandeerd Onregelmatig: 'Wandelen in Rijnland' en 'Wandelen in Schieland en de Krimpenerwaard'.

4

Neem een abonnement!

Meer dan 1500 wandelkaarten

voor slechts

€ 13,50